

Відтворення букви за зразком

1. Зорове сприймання загального накреслення букви. Вчитель показує учням букви Л, л і питає, що це таке. Учні називають, що це буква Л. Далі вчитель цікавиться, для чого, на думку учнів, вона записана на дошці. Учні приходять до єдиної думки, що вони будуть писати її у зошитах. Учитель. Як ви думаєте, навіщо ви будете писати цю букву? Прослухавши відповіді дітей, він робить акцент на тому, що необхідно не просто написати цю букву, а написати її красиво та правильно, як у зразку (в інший час діти можуть писати цю букву з іншою метою, а саме, вчитися поєднувати її з іншими буквами, красиво писати її у складі слова і т. д.). Учитель узагальнює попередні розмірковування: - Отже, що ви зараз будете робити? (писати букву Л). - Навіщо ви будете це робити? (Щоб навчитися писати її такою ж красивою, як у зразку). - А коли ви її напишете, що будете перевіряти? (Чи схожа вона на зразок, чи відрізняється від нього). Наступним етапом бесіди є з'ясування тактики виконання завдання, а саме, як її треба писати. Цей етап уроку становить мотиваційний блок.

Операційний блок.

1) опис зовнішнього вигляду букви. Учні пригадують, які асоціації викликає у них ця буква (на що або кого вона схожа), яку знайому букву нагадує.

2) аналіз букви (розчленування її на основні елементи). Учитель допомагає учням описати виділені два елементи. Звертається увага на просторове розташування елементів у букві відносно один одного. З'ясовується, звідки зручніше розпочинати писати букву, де краще відривати ручку від паперу.

3) Складання плану дій відбувається за активною участю вчителя. - визначення, звідки починаємо писати букву - зверху чи знизу. - якщо знизу, поділяємо висоту рядка на три частини і ставимо крапку. - чи потрібно відривати ручку від паперу?

4) Письмо букви в повітрі, водячи ручкою над рядочком.

5) Відтворення букви учнем у зошиті.

Контрольний блок.

Порівняння зі зразком як усієї букви в цілому, так і її елементів. Учні відзначають, чи є суттєві розходження між написаною буквою та зразком, коментують їх для себе або для сусіда по парті. Можна запропонувати учням помінятися зошитами (взаємоперевірка). Самостійно виявлені недоліки дитина повинна врахувати під час написання другої букви, яка порівнюється як зі зразком, так і з першою буквою.

Схема уроку письма нової букви

1. Повторення засвоєних букв: показ вивчених букв на плакаті, дошці, їх упізнавання серед неправильно записаних букв, у зашумленому вигляді, з умовах накладання однієї букви на іншу, написання диктантів окремих букв. Наприклад: запиши букви, що позначають почуті тобою звуки; запиши лише букви, що позначають голосні (приголосні) звуки; запиши букви у дві колонки (що позначають голосні звуки - у першу, і приголосні - у другу).

2. Повідомлення теми та мети уроку. Проведення асоціації зорового образу букви, що вивчається, зі знайомими дітям предметами: - Діти, на що схожа буква? Що вона вам нагадує?

1. Показ нової друкованої і рукописної букви.

2. Письмо букви у повітрі (друковані букви можна викладати з паличок, рукописні - за допомогою кольорових мотузочок).

3. Показ вчителем способів поєднання окремих елементів у букві.

4. Повторний показ написання букви вчителем.

5. Написання букви учнями в зошитах.

6. Написання складів та слів із новою буквою.

7. Перевірка написаного.

10. Підведення підсумків уроку.

У кожній букві виділяють сильні (опорні) та слабкі (неопорні) елементи. Тому під час написання букв педагоги рекомендують

використовувати ритмічний чи тактичний метод (письмо під рахунок). Основою тактування є опорні елементи, на які відбувається рахунок. Слабкі елементи пишуться у поєднанні з опорними під рахунок «і». Наприклад: на рахунок «раз і» пишуться такі букви: б, е; на два такти — букви п, р, и; три такти - ф, ш. Початкове заокруглення букв рахується на «і». Великі букви краще не тактувати.

Методика засвоєння тем «Звуки. Букви»

Планувати роботу з учнями в даному випадку необхідно так, щоб кожний звук був відпрацьований в такому порядку:

1. Розрізнення звуків в усному мовленні;
2. Чітка вимова його окремо та у словах, диференціація букв у процесі письма.

Таким чином, навчання правильного письма повинно бути тісно пов'язаним з систематичною роботою над виправленням недоліків усного мовлення.

Система спеціальних вправ повинна бути спрямована на:

Система письмових вправ рекомендує:

1. Списування речень з підкресленням відповідних частин слів на основі проведеного звукового аналізу.
2. Самостійне письмо слів, які містять звукосполучення, що вивчаються (дописування) речень, відповіді на запитання та ін.

Наприклад, засвоєння теми «М'який знак у кінці та в середині слова» доцільно проводити таким чином:

1. Згадати з учнями, яка буква не позначає звуку та для чого використовується на письмі м'який знак.
2. Запропонувати прочитати ряд складів, записаних на дошці. Сказати, як вони звучать, твердо чи м'яко.
3. Записати на дошці виписані з слів м'які приголосні.

4. Прочитати записи на дошці, наприклад: н, т, р, л, м – тверді приголосні; нь, ть, рь, ль, мь – м'які.

5. Списати з дошки таблицю твердих та м'яких приголосних.

6. Підібрати слово з м'яким приголосним у кінці або в середині. Записати слово на дошці та в зошитах. Підкреслити букву разом з м'яким знаком.

Методика роботи над темою «Слово»

Розділ програми «Слово» містить підготовчі граматичні вправи. У 2 кл. учні знайомляться зі словами, які визначають предмет та дії предметів. У 3 кл. зі словами, які визначають ознаки предметів, з граматичною категорією «власні назви». У 4 кл. – з іменниками, прикметниками, дієсловами, спорідненими словами, з будовою слова, вчать розрізняти префікс та прийменник.

Практичні граматичні вправи (ПГВ) готують учнів до проходження у старших класах елементарної граматики. Задачі ПГВ:

- Уточнення значення слів, які є у мовленні школярів, співвіднесення цих слів з тематичними групами (меблі, одяг, іграшки...), розширення словника.
- Розмежування уявлень про предмет або явище та його назви.
- Практичне оволодіння деякими способами словотворення за аналогією, на основі граматичних запитань (що? - ліс; який? ...).
- Формування вміння правильно застосовувати у мовленні різні форми в залежності від їх зв'язку з іншими словами у реченні.

Методика роботи над темою «Слова – назви предметів»:

1. Роз'яснення учням значення поняття «предмет». При цьому, доцільніше спочатку провести вправу із завданням: назвати неживі предмети (речі): Які речі лежать на столі? (Олівець, ручка, лінійка та ін.).

2. Важливо домогтись, щоб учні розрізняли поняття «предмет» та «назва предмету». Предмет ми бачимо, до нього можна доторкнутися. Назву предмета ми пишемо і читаємо.

3. Слова, що означають живі предмети (істоти), відповідають на запитання хто?

4. Слова, що означають неживі предмети (неістоти), відповідають на запитання що?

5. Підведення учнів до вміння практично розрізняти форму слів, які означають один або два і більше предметів, тобто число предметів (стіл-столи, ручка-ручки, кішка-кішки).

6. Вправи на зміну форми слів, в залежності від запитань, на які вони відповідають.

Послідовність вивчення теми «Слова – дії предметів».

1. Роз'яснення учням поняття «дія предмета». Якщо при ознайомленні учнів з поняттям «предмет» доцільно починати з неживих предметів, то в даному випадку, навпаки, дію живих предметів учні усвідомлюють значно легше. Таким чином, починати треба з називання дій живих предметів, поставивши до них питання: що робить?.

2. Далі учнів підводять до розуміння того, що дії можна віднести і до неживих предметів (Літак летить. Книга лежить).

3. Коли учні виконують достатньо вправ на називання дій різних предметів, можна перейти до виділення слів що означають дію з тексту.

4. Вправи на розрізнення дій за запитаннями що робить?, що робив?

5. Вправи на поєднання слів що означають дію предмета з словами що означають назву предмета (Хто? – Діти. Що роблять? – Співають.).

Методика роботи над темою «Слова - ознаки предметів»:

1. Роз'яснення учням, що колір – це ознака предмета. Є слова – назви ознак. Про ознаку та її назву можна спитати за допомогою запитань: Який?, Яка?, Яке?, Які?

2. Кожний предмет може мати декілька ознак: колір, форма, розмір, смак. Про ці ознаки та їх назви теж можна спитати: який?, яка?, яке?, які?

3. Предмети можуть мати інші ознаки: матеріал, з якого вони зроблені, якість, величина, розмір. До цих ознак та їх назв можемо поставити ті ж самі запитання.

4. Завдяки деяким ознакам ми можемо впізнати предмет. До одного й того ж предмету ми можемо записати декілька назв ознак.

5. Предмети можна порівнювати за ознаками. До назв цих ознак запитання ставиться від предмета або його назв. (Ця лялька (яка?) велика. А ця лялька (яка?) маленька).

6. Назва ознак узгоджується з назвою предметів: книга (цікава), день (весняний), сонце (яскраве).

7. Текст може бути поповнений словами – ознаками предметів. Назва ознаки узгоджується з назвою предмета.

8. У речення та тексти, що складаються, слід включати назви ознак, їх треба узгоджувати з назвами предметів.

Методика роботи над темою «Речення»

Тема «Речення» вивчається протягом усіх років навчання. У I класі робота над реченням починається з аналізу речення, яке складається за допомогою вчителя, а потім самостійно. Для складання речення спочатку рекомендується використати найближчу ситуацію (Сашко читає. Тетянка малює. Петро пише.), сюжетну картинку (Діти граються. Хлопчик буде дім.), далі – запитання вчителя, опорні слова та ін.

Завдання української мови у 2 та 3 класах при вивченні цієї теми – виробити в учнів вміння виділяти речення з тексту, а також практично ознайомити їх з будовою простого речення. Починаючи з 1 класу, учні отримують відомості про речення:

1. Речення виражає закінчену думку.
2. Слова в ньому пов'язані.

3. В реченні можна виділити про кого або про що говориться.
4. Від одного слова до іншого у реченні можна поставити запитання.
5. У реченні є головні члени речення.
6. Усі інші слова є другорядними членами речення.
7. За метою висловлювання речення можуть бути розповідними, питальними, спонукальними.

Головним у системі вправ по ознайомленню учнів з темою «Речення» у 1-3кл. є ознайомлення учнів з будовою простого речення.

Шляхом підбору відповідних завдань учнів підводять до розуміння закономірностей будови речення та формують наступні вміння:

1. Вміння відмежувати одне речення від іншого. Вправи, що проводяться, спрямовані на те, щоб показати дітям, що кожне речення висловлює закінчену думку.

2. Вміння закінчити почате речення. Діти усвідомлюють, що думка повинна бути в реченні закінченою.

3. Вміння відтворити порушений порядок слів у реченні, впорядкувати деформоване речення без стереотипії притаманної дітям з порушеним інтелектом (1.Підмет.2.Присудок.3.Другорядний член речення.)

4. Вміння показати зв'язок між словами у реченні за допомогою запитань. Вправи у цьому випадку побудовані з таким розрахунком, щоб діти зрозуміли, що слова у реченні пов'язані за змістом і що від цього зв'язку залежить їх форма у мовленні.

5. Вміння розташувати речення у логічно-послідовному порядку, що забезпечує дітям розвиток усного та писемного мовлення, перехід до формування поняття «текст».

Доцільно використати наступні вправи:

- виділення речень з тексту за завданням вчителя (Знайдіть та прочитайте речення, в якому говориться про хмари, про вітер, про дощ);

- складання учнями речень на основі дій, що демонструються, за малюнками, на задані вчителем теми (Складіть речення, в якому говориться про грозу, про зайчика);

- розчленування суцільного тексту на речення (Велика хмара небо криє ласкаве сонце не блищить шалений вітер у полі віє тривалий дощик моросить ...);

- творчий диктант (вчитель називає окремі слова, учні складають з ними речення та записують у зошитах).

Збагачення та активізація словника учнів на матеріалі, пов'язаному з вивченням назв предметів, дій предметів та їх ознак.

З метою збагачення та активізації словника, словами що означають предмети, можна використовувати наступні вправи:

- знайомство з більшою кількістю предметів, що знаходяться у найближчому оточенні та ін.

- різні види класифікацій предметів: за місцем їх знаходження, за призначенням та іншими ознаками;

- групування назв предметів під родові поняття (горобець, ворона, ластівка – птахи) та зворотній добір назв предметів до назви родового поняття (посуд: тарілка, стакан, виделка та ін.);

- позначення основних частин предмета (стілець: спинка, сидіння, ніжки);

- підбір слів, які позначають звичайну, зменшену або збільшену назву предмета.

Словникові вправи, пов'язані з вивченням слів, які означають дії предметів:

- називання дій, характерних для певного предмета (качка ходить, плаває, літає);

- визначення предмета за названими діям (мявчить, муркоче, ластиться – хто це?);

- протиставлення дій (собака бігає, а птах ...);

- позначення збільшення або зменшення інтенсивності дії (повзе, йде, біжить, мчитьсЯ).

Вправи при роботі зі словами назвами ознак предметів:

- визначення ознак, які характеризують предмет з різних боків (лід – блискучий, твердий, холодний);

- визначення предмета за різними ознаками (білий, пухнастий, холодний, легкий – що це?);

- знаходження різниці ознак між предметами (лимон кислий, а цукор с...);

- добір слів, які характеризують збільшення або зменшення ступеня інтенсивності якості (холодний – прохолодний – теплий – гарЯчий).